

Tulipalo merellä.

I. Turgenjew.

(Lausunut kaksi kuukautta ennen kuolematansa).

Suomentaneet **A. G. ja O. Wrn.**

WIIPURI,

„Östra Finlandin“ kirjapaino, 1888.

Oli toukokuu vuonna 1838.

Monien muiden matkustajain joukossa matkustin minäkin höyrylaivalla „Nikolai I:llä“, joka kulki Pietarin ja Lybekin väliä. Koska siihen aikaan eivät vielä rautatiet olleet kokoistuksessaan, niin valitsivat kaikki matkustajat meritien. Senpä tähden monikin otti mukaan ajopelinsä, voidakseen jatkaa matkustustaan Saksassa, Ranskassa j. n. e.

Tällä kertaa, muistaakseni, oli laivalla matkustavien vaunuja kahdeksankolmatta. Meitä matkustavaisia oli noin kahdensadan kahdeksankymmenen paikoilla, siihen luettuna parikymmentä lasta.

Minä olin silloin vielä sangen nuori ja, kun meritauti ei minua rasittanut, olin hyvin kiintynyt tähän uuteen näköpiiriini. Laivalla oli muutamia naishenkilöitä, erittäinkin kauniita tahi miellyttäviä — mutta sääli! suurin osa heistä on jo kuollut.

Äitini laski ensi kerran minut yksinäni matkustamaan, ja minun täytyi luvata käyttää itseäni siivosti, ja mikä tärkein, olla lähestymättä korttipöytää... Ja nähkääs! juuri tämä jälkimäinen lupaus tuli ensinnä

rikotuksi.

Samana iltana oli suuri seurue kokoontunut yleiseen kajuttiin. Muiden muassa oli siellä eräitä Pietarissa hyvin tunnettuja korttipelareja. Nämä pelasivat joka ilta pankkoa, ja kultaa, jota siihen aikaan sai nähdä useammin kuin nyt, helisi harmaavaisesti.

Yksi näistä herroista nähtyään, että minä pidin itseäni syrjässä, ja tietämättä siihen syytä, kutsui aivan äkkiä minua osalliseksi peliinsä; kun minä, kaikessa yhdeksäntoista vuotiaassa viattomuudessani, selitin hänelle syyn, joka estää minut osaa ottamasta, alkoi hän täyttää kulkkua nauraa ja, kääntyttyään tovereihinsa, huudahti, että löysin aarteen: nuoren miehen, joka ei milloinkaan ole korttia kädessään pitänyt, ja jolla juuri sentähden on rajaton, ihmeellinen onni, oikein yksinkertaisten onni! . . .

Enpä tiedä, kuin oikein tapahtui, mutta kymmenen minutin perästä minä istuin jo korttipöydän ääressä, kädet täynnä kortteja, ollen omantakeisesti osallisena pelissä — ja pelasin, pelasin oikein rajattomasti.

Tunnustaa täytyy, että vanha sananlasku piti paikkansa. Rahat virtailivat minulle suihkunaan; kaksi

korkeaa kokoa kultaa oli pöydällä, kahden puolen väriseviä ja hi'estä kostuneita käsiäni. Pelaaja, joka oli viekoitellut minut peliin, koetti puoliansa pitää ja yllyttää minua . . . Totta sanoen, minä luulin jo kerrassaan rikastuvani!

Äkkiä avautuu kajutin ovi koko leveyteensä, sisään juoksee nainen säikähtyneenä, sydäntä viilaisella äänellä huudahtaen: „tulipalo!“ ja vaipuu tainnoksissa sohvalle. Tämä vaikutti sanomattoman mielenkuohun; ei kukaan jäänyt paikoilleen; kulta, hopea, pankkisetelit vyöryivät ja vierivät joka suunnalle, ja me kaikki juoksimme ulos. Kuinka me emme ennen huomanneet savua, joka jo tunkihe kajuttiin? sitä en minä tosiaankaan ymmärrä! portaat olivat jo aivan täynnä savua. Tummanpunainen lieska, aivan kuin palavasta kivihiilestä, näkyi siellä täällä. Silmänräpäyksessä olivat kaikki kannella. Kaksi sakeaa savupatsasta liekin sekaisina kohosi kahden puolen savutorvea ja pitkin mastoja; alkoi hiivittävin sekamelske, joka ei enää keskeytynytkään. Epäjärjestys oli kuvaamaton: näytti juuri kuin kauhistava rauhottomuuden tunne olisi vallannut kaikki nämä inhimilliset olennot, ja siinä joukossa minut ensimmäisek-

si. Minä muistan ottaneeni erästä merimiestä kädestä kiini, ja lupasin hänelle kymmenentuhatta ruplaa äitini nimessä, jos hän voisi pelastaa minut. Merimies, joka luonnollisesti ei voinut otaksua sanojani todeksi, irroitti itsensä minusta; enkä minä itsekään ruvennut häntä siihen pakoittamaan, ymmärtäen, että puheessani ei ollut järjellistä perää. Mutta toisekseen, kaikki mitä näin ympärilläni ja kuulin, niin ei siinäkään ollut tuon taivaallisempaa. Ja tosiaankin, ei mikään vedä vertoja laivapalon tahii haaksirikon surullisuudelle, paitse niiden koomillisuus. Esimerkiksi: rikas talonhaltija, jonka kauhistus oli vallannut, ryömi lattialla, lakkaamatta tehden maallisia kumarruksia; kun vesi, jota myötäänsä kaadettiin hiiliruomiin, sai hetkeksi hiljenemään liekin valtavuuden, nousi hän ylös koko pituuteensa ja huusi jymisevällä äänellä: „Heikkouskoiset! oikeinko te todella voitte luulla, että meidän Jumalamme, meidän venäläinen Jumalamme, hylkäisi meidät?“ Mutta samassa näytti liekki itsensä taas voimakkaampana ja lujauskoinen raukka heittäytyi uudestaan neljälle raajallensa ruveten tekemään maallisia kumarruksiansa. Eräs kenraali, jonka katse ilmaisi hirveää säikähdystä, huusi vähän

väliä: „Pitää lähettää sanansaattaja keisarille! Hänel-
le lähetettiin sanansaattaja silloinkin, kun oli meteli
sotilaspiirissä, jossa minä olin, aivan personallisesti,
ja se pelasti toki muutamia meistä!“ Eräs herra, sa-
teenvarjo kädessä, alkoi kiukkuisesti pistellä reikiä,
juuri edessään olevaan huononpäiväiseen öljymaa-
laukseen. Sateenvarjonsa nenällä pisti hän siihen vii-
si reikää: silmien, nenän, suun ja korvan kohdalle. Tä-
hän hävitykseen lisäsi hän vielä huudahduksen: „Mi-
tä tämä kaikki nyt on?“ — Eikä tämä kuva ollut edes
hänen omansakaan! Paksu herra, itkussa silmin, joka
oli hyvin saksalaisen oluenkeittäjän näköinen, ei lo-
pettanut ulvomasta itkunsekaisella äänellään: „Kap-
teeni! — Kapteeni! . . .“ Ja kun kapteeni, jolta jo kärsi-
mys loppui, otti häntä niskasta kiini ja huusi hänelle:
„No? minä olen kapteeni, mitä teillä on tarvis?“ Kap-
sahti möhömaha häneen alakulosen näköisenä ja al-
koi uudestaan valittaa: „Kapteeni!“

Ja kuitenkin, tämä kapteeni, se pelasti meidän
kaikkien hengen. Ensinnäkin sillä, että hän ratkai-
sevana hetkenä, jolloin vielä oli mahdollinen pääs-
tä höyrykoneen luo, käänsi kulkumme suunnan, suo-
raan kohti rantaa, sillä se oli kulkemassa kohti Ly-

bekkiä, jossa tapauksessa se olisi aivan varmaan palanut, ennen kuin olisi kerennyt sen valkamaan; ja toisekseen vielä sillä, että hän käski merimiesten paljastaa väkipuukkonsa ja säälimättä tappaa jok' ainoa, joka yrittäisi koskettaa kahta jällelle jäänyttä venettä, — kaikki toiset olivat veteen laskiessa menneet kumoon, matkustajain taitamattomuuden tähden.

Merimiesten (joista useimmat olivat tanskalaisia) järkevät ja vakaat kasvot, ja heidän välähtelevät puukkoina lappeet tulen hohdossa, herättivät väkisinkin pelkoa ihmisjoukossa. Olipa oikein aika mellakka; sitä lisäsi yhä tulipalo, joka anasti enemmän kuin kolmannen osan laivasta. Minun täytyy tunnustaa, ajatelkoon miespuoliset henkilöt mitä tahansa, että naiset tässä tapauksessa osoittivat paljota enemmän miehuullisuutta, kuin miehet. Vaaleina kuin haamut tapasi yö heidät vuoteeltaan (vaatteiden sijasta olivat he kietouneet sängyn peitteesen), ja niin epäuskoinen kuin minä silloin jo olinkin, näyttivät he minun silmissäni enkeleiltä, jotka olivat tulleet tänne taivaasta, häväistääkseen meitä ja antaakseen meille rohkeutta. Mutta oli kuitenkin miehiäkin, jotka osoittivat pelkäämättömyyttään. Muistossani on erittäin-

kin eräs herra D., meidän entinen venäläinen lähettiläämme Kööpenhaminassa: hän riisui saappaansa, kaulaliinansa ja takkinsa, jonka satoi hihoilla rintansa eteen, ja, istuen paksulla touvilla, antoi jalkojensa heilua ilmassa, rauhallisesti poltellen sikaria ja katsellen vuoroon meitä silmiin jonkinlaisella ivallisella sääliväisyydellä. Mitä taas minuun tulee, niin minä löysin turvapaikan ulkonevilla portailla istuen siinä alimmalla astimella. Minä katselin pelolla punaiseen kuohuun, joka liikkui allani ja jonka pisareet aika ajoin tapailivat kasvojani, ja sanoin itsekseni: „Siis tässäkö sitä täytyy kuolla yhdeksäntoista vuotiaana!“ — sillä olin lujasti päättänyt ennemmin hukkaa, kuin paistua. Liekki kumartelihe patsaana minun ylitseni, ja minä eroitin selvästi sen räiskeen laineiden loiskeesta.

Samalla portaalla, lähellä minua, istui rypistynyt ämmä, luultavasti jonkun matkustavaisen perheen piika. Istuen siinä pää käsien nojalla, näytti juuri kuin hän olisi kuiskannut rukouksia, — äkkiä katsahti hän kiireisesti minuun ja, senkötähden, että lienee ollut huomaavinansa kasvoillani uhkarohkean yrityksen, vaiko jonkun muun syyn nojalla, tarttui hän käteeni

ja sanoi päättävästi, melkein rukoilevalla äänellä: „Ei herraseni, ei kukaan ole elämässään vapaa, — ettekä tekään ole vapaa, samate kuin moni muukaan ei ole vapaa. Mitä Jumala tantoo, niin antaa sen tapahtua, — sillä muussa tapauksessa olisi se sama, kuin nostaa kättänsä itsemurhaan, ja sitä te saisitte katua toisessa maailmassa“.

Siihen saakka ei ollut pälkähtänytkään päähäni ajatus itsemurhasta, mutta nyt yht’ äkkiä ikäänkuin jotain ylvästelyn tapaista tuli mieleeni, joka on aivan selittämätöntä minun asemassani, ja minä tekeydyin pari kolme kertaa, aivan kuin olisin ollut valmis täyttämään ajatustani, jonka hän luuli huomanneensa minussa, — ja joka kerta heittäytyi ämmä parka minun puoleeni estääkseen sitä, mikä hänen mielestään oli rikos. Viimein tuli minulle häpeä, ja minä lakkasin. Ja todellakin, miksi ilveillä kuoleman läsnäollessa, jonka minä tosiaankin näin uhkaavana ja välttämättömänä? Vaan toisekseen, ei minulla ollut aikaa huomata tunteitteni kummallisuutta eikä ämmä raukan ojentavaisuutta, sillä juuri tällä hetkellä syöksähti tuli päittemme päällä kaksinkertaisella vimmalla; mutta samassa kuului ylhäältä voimakas ääni, se oli

pelastajamme, joka huusi: „Mitä te teette siellä, onnettomat? Te olette kadotuksen partaalla, seuratkaa minua!“ Ja tuokiassa, tietämättä, kuka meitä kutsuu, tahi mihin mennä, hypähdimme, sekä ämmä että minä, niin kuin vivulla heitetty, ja juoksimme savun läpi seuraten sinitakkista merimiestä, joka edellämme kipusi nuoraportaita myöten. Enpä tiedä sanoa, minäkätähden juuri seurasin häntä näille portaille; vaan luulen kuitenkin, että jos hän tällä hetkellä olisi heittäytynyt veteen tahi tehnyt yleensäkin jotain luonnontonta, olisin minä arvelematta seurannut hänen esimerkkiänsä. Kiivettyänsä pari kolme astinta hypähti merimies raskaasti erään vaunun päälle, jonka alapuoli jo paloi. Minä hyppäsin hänen jälkeensä ja kuulin, kun ämmä hyppäsi minun jälkeeni; sitten hyppäsi merimies toisen, kolmannen vaunun päälle, ja minä hänen kintereillään — siten olemme yks’ kaks’ laivan etukeulassa.

Melkein kaikki matkustavaiset olivat kokoontuneet tänne. Kapteenin katsannolla laskivat merimiehet parhaillaan alas toista meidän kahdesta venheestämme — joka onneksi oli kaikkein suurin. Tulen kirkkaassa hohteessa, näin laivan toiselta puolen ran-

nan jyrkkine kallioineen, jotka jatkuvat Lybeck'iin päin. Tästä oli runsaasti pari virstaa noihin kallioihin. Minä en osannut uida; paikka, jossa laivamme oli pohjassa (sitä emme huomanneetkaan milloin ja miten se tapahtui), ei luultavasti ollut syvä, mutta aallot olivat hyvin suuret. Ja kuitenkin, niin kohta kuin näin kalliot, valtasi minut tunne että olen pelastettu — ja, muiden suureksi kummastukseksi, hypähtelin upeita kertoja ja huudahtin: „hurraa!“ Minä en halunnut lähetä sitä paikkaa, missä ihmisjoukko tunkeili, päästäkseen portaille, jotka veivät suureen venheeseen, — siellä oli paljon naisia, vanhuksia ja lapsia; — sillä, siitä saakka kun näin kalliot, en minä enään mitään kiirettä pitänyt: olin vakuutettu pelastuksestani. Kummastuksekseni huomasin, ett' ei yksikään lapsista osoittanut pelkoa, vaan vieläpä muutama makasiikin rauhallisesti äitinsä käsivarsilla. Ei yhtään lasta hukkunut.

Matkustajain joukossa huomasin kookkaan kenraalin; hänen vaatteistaan virtaili vesi; hän seisoi liikkumaton, nojaten pystyssä olevaan penkkiin, jonka vast' ikään oli irti reväissyt. Minulle sanottiin, että hän oli säikähdyksen ensi mylläkässä armottomas-

ti sysännyt syrjään naisen, joka oli kiirehtinyt ennen häntä päästäkseen ensimmäiseen venheeseen, joka sitten kuitenkin meni kumoon matkustajain taitamattomuuden tähden. Yksi laivamiehistä otti hänet syliinsä ja sysäsi takaisin laivan kannelle, ja vanha sotilas, häveten hetkellistä pelkurimaisuuttaan, vannoi lähtevänsä viimeisenä laivasta, jälkeen kapteenin. Hän oli kookas kasvultaan, vaalea verinen, naarmu otsassa, ja katseli ympärilleen hämmästyneenä ja nöyränä, ikäänkuin olisi anteeksi pyytänyt äskeistä käytöstään.

Sillä välin olin minä lähennyt laivan vasenta puolta ja näin meidän pienemmän venheemme keikkuvan aaltovyöryillä niinkuin leikki-kalun; kaksi merimiestä, jotka olivat sitä soutamassa, pyysivät merkeillä matkustajia tekemään uhkarohkean hypyn siihen — mutta se ei ollutkaan mikään helppo asia: „Nikolai I“ oli korkea laiva, ja olisi pitänyt hyvin sattuvasti hypätä, ett’ ei venhe olisi kumoon mennyt. Vihdoinkin minä päätin: minä aloin siitä, että nousin ankkuriketjulle, joka oli kiinnitetty pitkin laivan kuvetta, olin jo hyppäämisilläni, kun tunsin paksun, raskaan ja pehmeän olennon heittäytyvän päälleni. Nainen tait-

tui kaulaani ja jäi koko painollaan riippumaan siihen. Tunnustan, että ensi huolenani oli sysätä väkisin pois hänen kätensä kaulastani ja siten päästä eroon tästä mytystä; onneksi en kuitenkaan seurannut tätä kuiskaustani. Nytkähdys oli vähällä viedä meidät molemmat mereen, vaan onneksi oli aivan nenäni edessä, mistä lie ilmestynytäkään, nuoran pätkä, johon tartuin kiini yhdellä kädellä, kiukuissani, koskettaen käteni veriin saakka. . . sitten katsahdettua ni alas huomasin, että minä ja kantamukseni olimme niinkuin tilatut venheen kohdalla ja. . . silloin Jumalan haltuun! Minä luiskahdin alas. . . venhe ratisi liitoksessaan. . . „Hurraa!“ huudahtivat merimiehet. Minä asetin kuorman, joka oli tainnoksissa, venheen pohjalle ja pyörähdin samassa laivaan päin, näin paljouden päitä, etenkin naisten, kiihkoisina liikkuiivat sinne tänne laivan kannella.

„Hypätkää!“ huudahdin minä, ojentaen käsiäni. Rohkean yritykseni onnistuminen, vakuutus, että olen pelastettu tulen vaarasta, antoivat minulle tällä hetkellä sanomatonta rohkeutta ja voimaa, ja minä sain syliini ne ainoat kolme naista, jotka olivat päättäneet hypätä minun venheeseni, yhtä helposti,

kun omenoita otetaan vastaan esiliinaan, silloin kun niitä puista poimitaan. Huomauttaa täytyy, että jokainen näistä naisista ehdottomasti kirkasi hypätesään höyrylaivasta ja, saavuttuaan venheeseen, pyörtyi. Eräs herra, luultavasti riivaantunut säikähdyksestä, oli tappamaisillaan yhden näistä naisista heittämällä hänen jälkeensä raskaan kotelon, joka särkyi pudotessaan venheeseen ja näkyi olleen jokseenkin kallis kappale. Kysymättä itseltäni, josko minulla olisi oikeutta siihen, lahjoitin minä sen heti meidän kahdelle merimiehellemme, jotka samoin ilman kursailematta ottivat sen vastaan. Me aloimme heti kaikesta voimastamme soutaa rantaan. „Tulkaa piikaan takaisin! lähettäkää meille venhe!“ huudettiin meille laivasta. Senpätähden, kun olimme kyynärän syvyydessä, täytyi jo rähmiä ulos venheestä. Tunnin ajan oli jo ollut kylmä, tihku sade, kuitenkin mitään vaikuttamatta tulipalolle, mutta meidät se lijoitti aivan luitamme myöten.

Viimeinkin olimme saavuttaneet tämän toivotun rannan, joka oikeastaan ei ollut mikään muu, kuin ääretön suuri lätäkkö vetelää ja tarttuvaa liejua, johon jalka vajosi polvea myöten.

Meidän venheemme meni kiireisesti takaisin ja, samoin kuin suurikin venhe, alkoi soutaa mantereen ja laivan väliä. Matkustajia hukkui vähän, kaikkiaan kahdeksan: yksi putosi hiiliruomaan; toinen upposi sentähden, että otti mukaan kaikki rahansa hypätesään venheeseen. Tämä jälkimäinen, jonka nimeä minä tuskin tiesin, pelasi minun kanssani schakkia suurimman osan päivästä ja sitä hän teki senlaisella kii-vaudella, että ruhtinas V. . . , joka katseli pelimme kul- kua, lopulla huudahti: „Ihan voisi ajatella, että pelaat- te, niin kuin teillä olisi kysymyksessä elämä ja kuole- ma!“

Mitä taas tavaroihin ja vaunuihin tulee, niin ne pa- loivat kaikki.

Pelastuneitten naisten joukossa oli eräs rouva I. . . , hyvin sievä ja miellyttävä, mutta hänen oli huolta pi- täminen neljästä tyttärestänsä ja näiden hoitajista; senpätähden hän olikin avutonna tässä rannalla, pal- jain jaloin ja tuskin peitetyin hartioin. Minä katsoin velvollisuudekseni esiintyä sydämellisenä kavaleeri- na, ja se seikka maksoikin minulle takkini, kaulaliina- ni ja saappaani, jotka olin tähän saakka säilyttänyt; sitä paitsi talonpoika, jonka juoksin kallioiden tuol-

ta puolen hakemassa kyytimieheksi ja lähetin parihevosineen ja rattaineen edelläni rantaan, ei katsonut tarpeelliseksi odottaa minua siellä, vaan ajoi oitis Lybeckiin minun matkalaisteni kanssa, joten jäin aivan yksin, puoli-alastomana, läpimärkänä luitani myöten, ihan kuin meri, jossa meidän höyrylaivamme hylky pitkällisesti piti palonsa loppua. Sanon että „piti palonsa loppua“, sillä en milloinkaan olisi uskonut että mokoma „massina“ voisi noin pian palaa. Se ei nyt enään ollut muuta kuin leveä, tupruava liikkumaton möhkäle, jonka päällä näkyi palanneet, mustuneet savutorvet ja mastot, ja raskaalla, verkkaisella lennolla liitelivät kalakajijat sen ympäri — sitten suuri koko tuhkaa, jota silloin tällöin tupruutti joku tulenpurkaus, heittäen ylt’ ympäri säkeniä, jotka tuikahtivat ja sammuiivat nyt jo paljon rauhallisempiin aaltoihin. Siinäkö kaikki? ajattelin minä: onko koko elämämme siis hyppysellinen tuhkaa, joka hajoaa tuullessa?

Onneksi viisaustieteilijälle, jonka hampaat kauheasti kalisivat toisiinsa, oli, että toinen kyyditsijä otti minut huostaansa. Hän otti siitä kaksi tukaattia, mutta senpätähden hän kääreikin minut paksuun lii-

naansa ja lauloi minulle pari kolme meklenburgilaista laulua, jotka minua hyvin miellyttivät. Sillä tavoin saavuin aamun koittaissa Lybeckiin; siellä minä tapasin matkatovereitani, ja me läksimme Hamburgiin. Siellä oli meille kaksikymmentä tuhatta ruplaa, jotka keisari Nikolai, joka par'aikaa sattui olemaan Berliinissä, lähetti meille ajutanttiansa myöten. Kaikki miehet kokoontuivat ja yleisellä suostumuksella päätettiin tarjota nämä rahat naisten käytettäviksi. Meillä oli sen helpompi tehdä siten, kun siihen aikaan jokainen venäläinen sai kylliksi lainaa Saksassa. Nyt ei enään olekaan niin.

Merimies, jolle olin henkeni pelastuksesta luvannut äärettömän summan äitini nimessä, tuli nyt vaatien minun täyttämään lupaustani. Vaan koska minä en ollut vakuutettu, josko se tosiaankin oli hän, ja sitä paitse, koska hän ei ollut mitään tehnyt henkeni pelastukseksi, niin tarjosin hänelle taalarin, jonka hän kiitollisuudella ottikin vastaan.

Mitä taas ämmäpiika raukkaan tulee, joka niin huolehti sieluni pelastuksesta, niin en häntä sen koommin ole nähnyt; mutta hänestä voinee varmuudella sanoa, joko hän sitten paloi, tahi hukkui, että hä-

nelle oli jo paratiisissa paikka valmiina.